

Gazete Haberlerinde Bayburt'ta Hayat (1929-1948)*

Life in Bayburt in the Newspapers (1929-1948)

Doç. Dr. Mehmet ELBAN

Bayburt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bayburt/Türkiye

ORCID: 0000-0002-2764-3968

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, 1929-1948 yılları arası gazete haberlerinden hareketle Bayburt ilini kentleşme, sosyal ve kültürel hayat, ekonomi, salgınlar, afetler ve siyasi hayat kapsamında değerlendirmektir. Bu kapsamda araştırmada *Akşam*, *Hâkimiyeti Milliye*, *Kurun* ve *Ulus* Gazeteleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda Cumhuriyetin ilk dönemlerinde (1929-1948) Bayburt'ta kentleşmenin hızlı bir seyir kazandığı görülmüştür. Ekonomik hayat açısından Bayburt ilindeki tarımsal üretimi, dolu gibi doğal felaketler etkilemiştir. Hayvancılık açısından en temel problem, hayvan hastalıklarıdır. Yine, ekme yapımı ve ısınmak için gereken yakacak odunun bulunamaması, Bayburtluların günlük hayatını en çok etkileyen problem olmuştur. Dönem içinde problemin ivedi çözümü için kavak fidanlığı tesisi kurulması kararlaştırılmıştır. Diğer taraftan Tebriz-Trabzon yolu ve dokumacılığın ticari ve ekonomik hayat açısından önemli olduğu görülmüştür. Ayrıca, Bayburt'ta sosyo-kültürel hayatta cirit, kayak gibi spor kulüpleri ve Bayburt Halkevi'nin yapmış olduğu etkinlikler önemli bir yere sahiptir. Öte yandan, İsmet İnönü, Şükrü Kaya Bey, İran Şahı Rıza Pehlevi ve Şükrü Saracoğlu gibi siyasi liderler dönem içinde Bayburt'u ziyaret etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bayburt ili, gazete haberleri, günlük hayat.

ABSTRACT

The aim of this research is to evaluate Bayburt within the scope of urbanization, social and cultural life, economy, epidemics, natural disasters and political life, based on newspaper reports published between 1929 and 1948. In accordance with this, the newspapers *Akşam*, *Hâkimiyeti Milliye*, *Kurun* and *Ulus* were examined for the research. As the result of the research, it was seen that urbanization in Bayburt accelerated in the first period of the Republic (1929-1948). In economic terms, natural disasters such as hail affected agricultural production in Bayburt city. The fundamental problem in terms of husbandry is animal diseases. Also, the lack of firewood required for bread making and heating was the problem that affected the daily life of the people of Bayburt the most. It was decided to establish a poplar tree plantation facility for the immediate solution of the problem during the period. On the other hand, it has been observed that the Tabriz-Trabzon road and textile are important in terms of commercial and economic life. In addition, in the socio-cultural life in Bayburt, sports clubs such as javelin and skiing and the activities organized by Bayburt Community Center have an important place. On the other hand, political leaders such as İsmet İnönü, Şükrü Kaya Bey, Iranian Shah Rıza Pehlevi and Şükrü Saracoğlu visited Bayburt during the period.

Keywords: Bayburt City, newspaper reports, daily life.

1. GİRİŞ

İlk çağlardan itibaren kavimlerin ilgisini çeken Çoruh nehri boyunca yüksek bir alanda kurulu Bayburt, Anadolu'nun kuzey doğusunda Trabzon, Gümüşhane, Erzurum ve Erzincan illeri ile çevrelenmiştir (Y. Aktaş, 2019: 11). XIV. ve XV. yüzyıllarda Bayburt sahasında Akkoyunlu, Karakoyunlu ve Timur devletleri etkili olmuştur (Dayı, 2019). Osmanlı dönemine gelindiğinde özellikle Bayburt Kalesi devletin güvenlik, lojistik ve istihdam ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir yer edinmiştir (Özdemir, 2019). Birinci Dünya Savaşı zamanında Kafkas Cephesinde Bayburt, Ruslara karşı yoğun mücadelelerin görüldüğü bir yer olmuştur (E. Aktaş, 2019; Zengin, 2019). 1927 yılına kadar Erzurum'a bağlı olan Bayburt, aynı yıl Gümüşhane'ye bağlanmıştır. 1989

* Bu makale, Karadeniz Zirvesi 4. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi (13 Eylül 2020) adlı sempozyumunda sunulan sözlü bildiriden üretilmiştir.

tarihinden itibaren ise il statüsüne kavuşmuştur (Arslan, 2015: 287). Yüksek bir tarihi mirasa sahip Bayburt günümüzde de kadim Türk kent kültürünü hem maddi hem de manevi sahada korumayı başaran önemli şehirlerden biridir (Kabak, 2019: 567). Kadim bir kültür ve tarihe sahip Bayburt'un tarihi, mevcut çalışmada 1929-1948 yılları arası gazete haberlerinden hareketle incelenmiştir. Söz konusu tarihler arasında Bayburt, kentleşme, sosyal ve kültürel hayat, ekonomi, salgınlar, kazalar, siyasi hayat ve şehir için önemli olaylar açısından değerlendirilmiştir.

2. BAYBURT'TA KENTLEŞME

1929'da Kop-Bayburt, Bayburt-Gümüşhane yolu bozuk ve acil bir ıslah ister vaziyettedir (Akşam, 12 Eylül 1929: 3). O zaman Kop dağı bugünkü gibi çıplaktır. Fakat yaban keçilerinin varlığını görmek mümkündür. O zamanlar avcılar süratle yer değiştiren yaban keçilerini avlamak için koşuştururlardı (Adil, 1930: 5). Ve Bayburt, bu yıllarda emsalleri içinde güzel bir kasabaydı. Dışarıdan gelenler kasabanın büyüme içinde olduğunu görebilirdi. Nitekim Belediyenin çalışmaları takdir edilecek düzeydeydi (Akşam, 4 Ekim 1929: 3). Yakalanan bu gelişme hız kesmez ve 1932 yılına gelindiğinde Bayburtlular için ticari bir yol olan Of - Bayburt yolu iyileştirilir.

Bu yolun ıslahı için yirmi bin lira bütçe ayrılır (Akşam, 16 Mart 1932: 6). Şehrin imar faaliyetleri 1936 yılında Bayburt'ta Halkevinin ve parke döşemeli geniş caddelerin yapılmasıyla devam eder. Binalar temizdir, kasabada canlı bir hayat vardır. Nüfus on iki bin civarındadır. Bu sırada Bayburt'ta bir orta ve iki ilkokul vardır. Kasaba; bir eczane, bir dispanser ve üç doktora sahiptir. Kasabaya temiz su getirmek suretiyle bulaşıcı hastalıkların önüne geçilmek istenir (Akşam, 18 Eylül 1936: 6).

Çünkü canlı bir hayatın olduğu Bayburt'ta temel sıkıntıların başını temiz içme suyu meselesi çeker. Bayburtluların heyecanla çözülmesini beklediği bu sıkıntı 1937 yılında çözülür. Temiz suya kavuşan Bayburtlular, o gün sevinç içindedir (Akşam, 1 Nisan 1937:10). Kentleşme yolunda bu adımlardan sonra 1938 yılında Bayburt ve Bayburtlular için üstesinden gelinmesi gereken diğer bir sorun da kasabanın elektrikle aydınlatılması sorunudur. Nihayet bu sorunun da halledilmesine yönelik önemli adımlar atılır. Bayburt'a gelen mühendis Ankara'ya oradan da İstanbul'a geçerek bütçe meselesini görüşür. Yıllardan beri beklenen kasabanın aydınlatılma sorununun çözüme kavuşturulacak olması Bayburtlularca sevinçle karşılanır (Akşam, 30 Ocak 1938: 8).

Akşam, 26. 06.

Akşam, 18. 09.

Şekil 1. Bayburt'ta kentleşme

1938 yılında Bayburt için önemli yenilikler kendini göstermeye devam eder. Bayburt Kaymakamı B. Hamit Onat'ın çabaları sayesinde şehirleşme ileri bir düzeye taşınır. Eski binalar yıkılır ve yerine

Ulus, 26. 06. 1938

Akşam, 30. 01. 1938

yenileri yapılır. Çarşıda bulunan ve Bayburt'un güzelliğinin görülmesini engelleyen müftü hanının yıkılması planlanır (Akşam, 26 Haziran 1938:13). Nitekim çok geçmeden eski han yıkılarak, şehrin manzarası güzelleştirilir. Böylelikle Çoruh nehri ve belediye parkının her taraftan görülmesi sağlanır. Yapılan Belediye Parkı şehrin yeni uğrak noktası olur. Her pazar havalar güzel olduğunda köylüler buraya gezinti tertip ederler (Ulus, 26 Haziran 1938: 6).

Şekil 2. Bayburt belediye parkı

Yine kaymakamın teşvikiyle memurlar köylere gönderilerek şehir-köy mefhumunun birleştirilmesi sağlanır (Akşam, 26 Haziran 1938:13). 1940 Nisan ayında Bayburt merkezinde yapılacak hükümet konağı için 42829 lira 9 kuruş keşif bedeli olarak belirlenir (Ulus, 30 Nisan 1940: 6). 1947 tarihinde Bayburt yeni hükümet konağına kavuşur.

Ulus, 02. 09. 1947

Şekil 3. Bayburt hükümet konağı

Bununla birlikte şehrin yolları da onarılmaya başlanır (Ulus, 2 Eylül 1947). Aynı yılın eylül ayında Halkevinin geri kalan kısmı ve kasaba içme suyu tesisatı için inşaatla başlanır. İçme suyu tesisatı yapımına başlanmasına istinaden tüm Bayburtluların, Kaymakamın ve Belediye Başkanının katılımıyla bir tören yapılır. Coşkulu bir tören içinde ilk harç atılır (Ulus, 16 Eylül 1947). Denilebilir ki 1947 yılı, kentin yol ve imarı açısından güzel bir yıl olur. Özellikle bahar ve güz aylarının sıcak geçmesi, imar çalışmalarının yapılabilmesini sağlar. Yine bu yıl artan öğrenci sayısına cevap verebilmek için öğretmen sayısı artırılır (Ulus, 16 Kasım 1947). 1948'e gelindiğinde Bayburt'un ilkokulları, ortaokulu, hükümet konağı ve Halkevi yapılmıştır. Şehrin her tarafından fark edilen Bayburt'a mahsus sarı ve yontma taştan binalar, şehre ayrı bir güzellik katar (Varınca, 1948).

3. BAYBURT'TA EKONOMİK HAYAT

Bayburt'ta 1929 yılında yağışlar verimli geçer ve iyi mahsul elde edilir. Öyle ki hububat fiyatları ucuzlar (Akşam, 8 Haziran 1929: 2). Ancak tarım açısından bazı sıkıntılar vardır. Örneğin İktisat Vekilliğinin pirinç üretimini tetkik etmek için getirdiği uzman İtalyalı San Piyetro, Bayburt'ta köylülerin mahsul kurutmak için çok müşkülât çektiklerini rapor eder (Hakimiyeti Milliye, 11 Ekim 1929: 2). Hayvancılık açısından benzer iyileştirmelere gidilir. 1929 yılında hayvan hastalıklarının önüne geçebilmek için Bayburt, Erzurum, Kars ve Artvin gibi vilayetlerde muayene istasyonları kurulur (Akşam, 16 Kasım 1929: 2). Denilebilir ki bu yıl Bayburtluların geneli ekonomik olarak iyi durumdadır. Nitekim çok geçmeden kasabada otel ve gazinoların da içinde olduğu yeni inşaatlar yapılır (Akşam, 4 Ekim 1929: 3). Bunun yanı sıra Bayburt'ta hayat da ucuzdur. Etin okkası 40 kuruş, evlerin seneliği 40-50 liradır. Örneğin ayda 58 lira alan bir postacı refah içinde bir hayat geçirmektedir (Akşam, 19 Ağustos 1930: 7). İki gencin evliliği için iki buçuk, en gösterişli bir düğün için on lira yeterlidir (Akşam, 15 Ağustos 1930: 7). Ancak 1930'ların başında odun sıkıntısı başlar. Ve daha sonra da odun sıkıntısı uzun bir zaman sürer. Bundan sonra odun ya da yakacak sıkıntısı ekonomik hayatın temel sıkıntısı haline gelir (Vakit, 9 Ocak 1930: 4; Akşam, 19 Ağustos 1930: 7).

1934 yılına gelindiğinde İran Şahinşah'ın Türkiye'ye gelmesi münasebetiyle tarihi Tebriz-Trabzon yolu ve bu yol üzerindeki Kızıldize, Erzurum, Bayburt ve Gümüşhane'nin ekonomik önemi gündeme gelir (Akşam, 17 Haziran 1934: 5). Yine bu yılın eylül ayında Ziraat Vekili Muhlis Bey, Bayburt'a bir ziyarette bulunur. Dönemin Valisi Etem Bey ile Ziraat Vekili Muhlis Bey, heyecanlı bir tezahüratla karşılanırlar. Ziraat Vekili Muhlis Bey Bayburt'taki tedavi evini, aygır deposunu teftiş eder (Akşam, 4 Eylül 1934). Yumurta fiyatlarının arttığı bu dönemde Bayburt, bu ihtiyacı karşılayan önemli bir merkez olur (Hakimiyeti Milliye, 11 Ekim 1934: 5).

Bayburt, ekonomik atılımlarını ve iyileştirmelerini devam ettirir. 1936'ya gelindiğinde kasabada iki un fabrikası vardır. Kasabalı un ihtiyacını buradan temin eder (Akşam, 18 Eylül 1936: 6). 1932 yılında yapım çalışmaları başlayan ve 1936 yılında tamamlanan tarihi Trabzon-İran transit yolu

Ulus, 20. 03. 1937

(Aslan ve Yel, 2018) için Devlet Demir Yolları tarafından 24 kamyon, 8 otobüs işletilir. Bu araçlar belli saatlerde Trabzon, Bayburt, Erzurum, Karaköse ve Kızıldize istasyonlarından geçer (Akşam, 25 Nisan 1937: 2).

Şekil 4. Trabzon-İran transit yolu

Tarım alanında yapılan yardımlar devam eder. Ziraat Vekâletince 15 Ağustos 1937'de Bayburt'a tohum temizleme makinesi gönderilir (Kurun, 8 Ağustos 1937: 6). Ancak bu ekonomik atılımlar bir tarafa, 1930 yılında başlayan Bayburt'un ekonomik sahada en temel ve çözülemeyen sıkıntısı yakacak sorunu 1937 yılında kendini iyiden iyiye hissettirir. Zira, bu dönemde kömür temin edecek bir durum da yoktur. Bununla birlikte fırıncılar yakacak odun bulamaz. Bu yüzden Bayburt'ta odun fiyatları üç kat artar. 1936'da iki lira olan bir araba odunun fiyatı, 1937 Ekim ayında 9 liraya çıkar. Bu artış ekme fiyatlarına da yansır ve ekmeğin fiyatı artar (Kurun, 22 Ekim 1937).

1940'lı yılların başında tarım açısından iyi gelişmeler yaşanmaz. Bayburt'un köylerinde kendini gösteren ceviz büyüklüğündeki dolu, mahsul açısından büyük zarara neden olur (Ulus, 20 Temmuz 1941: 2). Diğer taraftan dolu zararından sonra Bayburt'ta ekonomik hayat canlılığını yitirmez. Nitekim 1945 Eylül ayında et fiyatlarını indirmek için İstanbul'a 12 bin küçük, 3 bin büyük baş havran getirilir. Et sağlayıcı merkezlerin içinde Bayburt da vardır (Akşam, 30 Eylül 1945: 3). 1947 yılında Bayburt'ta zahire hali yapımı devam eder (Ulus, 07 Aralık 1947: 8). Bayburt doğumlu Gümüşhane milletvekili Ahmet Kemal Varınca, Bayburt'un hayvanlarını, tahıl ve süt ürünlerini dünya piyasalarına açmayı hedeflediklerini belirtir (Ulus, 21 Mart 1947). 1940'lı yılların sonuna gelindiğinde Bayburt'ta bir işler halde un fabrikası, bir demir atölyesi ve elektrik şebekesi vardı.

Yün, kıl gibi sanayi hammaddelere sahip ve eskiden beri Acem kilimleri ile rekabet eden Bayburt'ta halk dokumacılıkta faal durumdadır. 1948'de dahi ehram, çorap, perdelik, yastık ve yatak örtüleri her yerden talep görür. Bununla birlikte Bayburt'ta yeni bir Dokumacılar Kooperatifi kurulur. Üç yüze yakın ortağı olan kooperatif için yeni tezgâhlar tedarik edilir (Varınca, 1948). Yine bu dönemde Bayburt ve İspir arasındaki iktisadi hayat çok canlıdır (Başkaya, 2015, s.277). 1930'larda Bayburt'ta iktisadi hayatta bir sıkıntı haline gelen yakacak problemi için hükümetçe bir kavak fidanlığı tesisi kurulmasına karar verilir. Böylelikle şehirde ekme fiyatlarının artmasına neden olan yakacak problemine karşı kavak fidanlığı tesisi kurma çözümü geliştirilir. Bu ivedi bir çözüm olarak görülür. Bu çözümde şehrin pek çok dere yatağına sahip olması önemlidir. Çünkü kavak ağacı yetiştirmek için dere yatakları en elverişli alanlardır. 1948'de Bayburtlular için diğer bir önemli mesele Erzurum-Trabzon demiryolu inşasında şebeke hattının Bayburt'a kadar uzatılmasıdır (Varınca, 1948). Bu sırada diğer bir beklenti Trabzon ve kısmen Rize bölgesinin yiyecek darlığından kurtulmak için Çaykara'dan geçen Of-Bayburt yolunun ıslah edilmesidir (Ulus, 26 Eylül 1948).

4. BAYBURT'TA SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT

Bayburt, kadim Türk kültürünün yaşadığı yerleşimlerden biridir. Türk kültürü üzerine inşa edilen yeni Türk devleti için halkiyat çalışmaları da bir o kadar önemlidir. Nitekim Cumhuriyet kurulduktan sonra kültür araştırmaları büyük bir hız kazanmıştır. Bu minvalde Şark vilayetlerinde halk türkülerini tespit etmek gayesiyle dönemin konservatuvar müdürü Yusuf Ziya Bey, Mahmut Ragıp Bey ve Ferruh Biler'den müteşekkil bir heyet, aralarında Bayburt'un da olduğu Trabzon, Gümüşhane, Erzurum ve Elazığ vilayetlerine gider (Vakit, 15 Ağustos 1929: 2).

O zaman Bayburt'ta sosyal hayata bakıldığında İstanbul vilayetine göre Bayburt'ta evlenme bir hayli kolaydır. Gençler, on sekizini doldurdu mu hemen evlenir. Öyle ki iki gencin evliliği için iki buçuk lira yeterlidir. En gösterişli bir düğün on liradır (Akşam, 15 Ağustos 1930: 7). Evli beylerin ve gençlerin akşam olduğunda uğrak yeri ise kahvehanelerdir (Akşam, 19 Ağustos 1930: 7). Elbette Bayburt'ta kahvehane dışında önemli kültürel faaliyetler vardır. Bunların başında gelen tıpkı türküler gibi kadim Türk kültürünün devamı olan cirit sporudur. Bu spor, o dönemde canlı bir şekilde yaşatılır. Örneğin 1935'te Bayburt'tan on iki kişilik bir ciritçi kafilesi, Ankara'ya gider. Kafile içinde bulunan Cemil Bey, Bayburt belediye azalarından biridir (Kurun, 9 Kasım 1935: 2). Ankara'dan sonra İstanbul'a geçen Bayburt ciritçileri 16 Kasım 1935'te ilk müsabakalarını yapar (Kurun, 17 Kasım 1935). Bayburt belediye azası ve Bayburt ciritçilerinin kaptanı Cemil Bey, ciritin Bayburt'taki önemi şu sözlerle anlatır: “Bizde, pazar oldu mu, binlerce kişi cirit meydanına koşar. Bilgisi sağlam olan, sağlam ata binen hemen at oynatırlar. Cirit 12 yaşında başlar 70 yaşına kadar sürer. 45 yaşında gayet usta ciritçilerimiz vardır” (Kurun, 17 Kasım 1935).

Kurun, 09. 11. 1935

Şekil 5. Bayburt ciritçileri

Cemil Bey'in sözlerinden Bayburt'taki ata sporu ciritin Bayburtlularca cap canlı yaşatıldığı anlaşılır. Diğer taraftan Bayburt'ta kültür faaliyetlerinde Bayburt Halkevi lokomotif görevi görür (Aydın, 2015). Halkevi, kültürel alanda yaptığı faaliyetlerine bir de spor alanındaki çalışmalarını ekler (Akşam, 18 Eylül 1936: 6). Spor alanındaki faaliyetler 1938 yılında Bayburt'ta Çoruh adlı ikinci bir spor kulübünün açılmasıyla devam eder. Kulübün başkanlığına öğretmen B. Cemal seçilir. Kulüp, kayak sporu ile ilgili faaliyetler de göstermektedir. Öyle ki bu iş için altı çift kayak takımı alınması planlanır. Kültür alanında diğer bir plan Bayburt Halkevi'nde bir sinema salonu açmaktır (Ulus, 2 Ocak 1938: 6).

1938 yılına gelindiğinde Bayburt'ta bir de dağcılık kulübü açılır. Kulübün başkanlığına B. Hayri Ertürk, genel yazıcılığına Fransızca öğretmeni B. Muzaffer Üzel seçilir. Kulübün fahri başkanlığını ise spor ve kültüre çok ilgili olan Vali B. Ferit Nomer üstlenir. Öyle ki Bayburtlular bu kulübe çok ilgi gösterir. Kayakla kayanların yanında eski kızaklar ve demir patenlerle kayanlar da olur (Akşam, 18 Şubat 1938: 8).

Aksam, 18. 02. 1938

Şekil 6. *Bayburt'ta sosyal ve kültürel hayat*

Diğer taraftan bu yıl Bayburtlular, geçmişin keder ve sevinçlerini unutmaz. Geçmişlerine sahip çıkarlar ve 21 Şubat'ı "Bayburt'un Kurtuluşu" olarak anarlar (Zengin, 2019: 336; Ulus, 06 Mart 1938: 8). Bayburt'un kurtuluş bayramı debdebeli törenlerle kutlanır. Türk askerinin Bayburt'a girişi temsil edilir. Türk bayrağı Bayburt Kalesi'ne asılır (Ulus, 06 Mart 1938: 8). Nitekim daha sonraki yıllarda da kurtuluş günü kutlamaları, düzenli olarak devam ettirilir. 1938'de kayakçılar için mükemmel olan kar, Nisan ayına kadar Bayburt-Erzurum arasındaki yolu kapatır. Ulaşım kızakla sağlanır. Ancak Bayburt'ta kar, her şeye engel olamaz. Halkevi, etraftaki köylerde bulunan halk şairlerini bir araya getirir. Tertiplenen halk şairleri haftasına Bayburtlular büyük ilgi gösterir (Ulus, 13 Nisan 1938: 6). Yine 26 Şubat 1939'da Bayburt kayakçıları, Erzurum halkevi kayakçıları ile bir müsabaka yapar (Vakit, 28 Şubat 1939).

1940'lı yıllarda kültür alanında Bayburt Halkevi'nin öncülüğü devam eder. 1941 Haziran ayında İstanbul Şehir Tiyatrosu artistleri Bayburt'ta temsil verir (Akşam, 26 Mayıs 1941). 1944 Ağustos ayında Bayburt Halkevinde tertiplenen "Milli oyunlar ve havalarımız" adlı gecenin üçüncüsü yapılır. Gecede Bayburtlu ihtiyarlar ve emekli oyuncular sahneye çıkar ve milli oyunlarımızı oynarlar. Daha sonra yerli çalgıcılar, Bayburt türkülerini çalıp söyler. Diğer taraftan Halkevinin sosyal yardım kolu marifetiyle Dr. Kemal Tüzer, fakirleri haftanın iki günü muayene eder (Ulus, 10 Ağustos 1944). 1945'te Bayburt'ta Dağcılık federasyonunun faaliyetleri kapsamında birer aylık dağcılık kursu verilir (Akşam, 16 Haziran 1945: 4). Aynı yılın temmuz ayında halkevi köycülük kolu ve temsil kolunun da katılımıyla Karaver köyüne bir gezi yapılır. Toprak kanunu üzerine köylüler ile bilgi alışverişinde bulunulur. Temsil kolu "Yarım Osman" piyesini sergiler. Yine temsil kolu başka bir programda milli oyunları sahneler ve halk şairleri türkü ve deyişlerini icra eder (Ulus, 16 Temmuz 1945: 2). 1946 Temmuz ayında Bayburt Halkevi Temsil Kolu "Bayburt Halk Şairleri" adlı bir etkinlik tertip eder. Etkinlikte Şair Celâli'nin hayatı ve eserleri üzerine bir sohbet yapılır. Bununla birlikte "Sancağın Şerefi" ve "Polis Hafiyesi" adlı piyesler sergilenir (Ulus, 15 Temmuz 1946).

1947 temmuz ayında pazar yerinin kurulduğu bir günde Bayburt'ta Atatürk'e saygı için bir miting yapılır. Pazar yerine uğrayan halkın iştirakiyle Cumhuriyet caddesinde heyecanlı söylevler verilir ve Atatürk anılır (Ulus, 9 Temmuz 1947, s.5). 1948'in Şubat ayında Bayburt Halkevi yoğun faaliyetler içerisine girer. Halkevinin yapmış olduğu programlarda Bayburtlular, "Alparslan piyesi"ni ve "Sahte Vali Teftişte" komedilerini izler. Hatta Bayburtlular o kadar beğenir ki temsiller iki gece tekrar edilir. Bayburtlular, dinleti olarak Halkevi ince saz heyetinin çaldığı Bayburt ve halk türkülerinden parçalar dinlerler. Burada yapılan sohbetlerde Bayburtlu Mehmet Turan'ın hayatı konuşulur (Ulus, 8 Şubat 1948).

5. BAYBURT'UN ÖNEMLİ MİSAFİRLERİ VE BAYBURT'TA SİYASİ HAYAT

Bayburt'un 1930'lu yılların başında ilk misafirleri Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey ve beraberindeki heyet olur (Hâkimiyeti Milliye, 20 Ağustos 1932). 1934 yılına gelindiğinde İran Şahı'nın Türkiye'ye geleceği haberi alınır. Şah'ın geçiş güzergahı Beyazıt-İğdir-Kağızman-Kars-Horasan-Erzurum-Bayburt-Gümüşhane-Trabzon'dur. Trabzon'dan sonra Şah, Yavuz zırhlısıyla Samsun'a çıkarak Sivas-Kayseri demiryoluyla Ankara'ya gider. Şah, 13 Haziran 1934'te öğle yemeğini Bayburt'ta yemiştir (Akşam, 1 Haziran 1934). Ancak Şah'ın ziyaretinden önce Şah'ı karşılamak üzere İran Büyük Elçisi ve beraberindeki heyet 5 Haziranda Bayburt'a gelir (Akşam, 6

Haziran 1934). 29 Temmuz 1935'te Gümüşhane iline gelen Başbakan İsmet İnönü buradan Bayburt'a hareket eder (Kurun, 30 Temmuz 1935; Ulus 30 Temmuz 1935). Bugün, daha sonra halkevince bir anma günü olarak kutlanır. 1940 Aralık ayında Bayburt'ta CHP kaza kongresi yapılır. Parti müfettişi Balıkesir mebusu B. Muzaffer Akpınar kongreye katılır. Parti tarafından parti üyeleri ziyaret edilir. Genel Sekreterliğin gönderdiği filmler Halkevinde seyredilir (Ulus, 3 Aralık 1940). Bu yıllarda Dünyada ve Türkiye'de İkinci Dünya Savaşı'nın verdiği endişe vardır. Bu tehdit karşısında yurdun savunması dönük bazı tedbirler alınmıştır.

Şekil 7. Şah Rıza'nın Bayburt'a ziyareti

Gerek CHP'li vekiller gerekse halkevi mensupları, hükümetin eylemlerini halka anlatmaktadır. Bu maksatla Balıkesir mebusu Muzaffer Akpınar, hükümetin mevcut tehlikeye karşı eylemlerini anlatmak gayesiyle Bayburt'a gelir (Ulus, 3 Nisan 1940, s.2). Yine bu yıllarda CHP, Bayburt kazasında siyasi faaliyetlerini aralıksız devam ettirir. 1941'in haziran ayında CHP müfettişi Muzaffer Akpınar, İsmet İnönü'nün hediye ettiği imzalı fotoğraflarını kendi nutku ile nahiye merkezlerine takdim eder (Ulus, 7 Haziran 1941: 3). Aynı yıl, İsmet İnönü'nün Bayburt'a geliş yıldönümü olarak Bayburt halkevinde bir törenle kutlanır (Ulus, 31 Temmuz 1941). 1942'nin eylül ayında Başvekil Şükrü Saracoğlu saat 11'de Bayburt'a gelir. Başvekil Saracoğlu'nu askerler, öğrenciler, futbolcular ve şehir meydanını dolduran binlerce Bayburtlu karşılar. Bayburtluların alkışlarıyla Halkevine giden Saracoğlu, Halkevinin balkonundan Bayburtlulara teşekkür eder (Ulus, 06 Eylül 1942). Aynı yıl parti reisi tarafından Bayburt Halkevinde CHP Kaza Parti kongresi açılır. Kongreye Balıkesir Millet Vekili ve Parti müfettişi Muzaffer Akpınar katılır. Bayburt'un ihtiyaçlarının konuşulduğu açılışta yeni idare heyeti seçilir, delegeler şerefine yemek verilir ve sonrasında Halkevi sinemasında Parti filmleri gösterilir (Ulus, 16 Kasım 1942: 3). 1943 yılında Bayburt Halkevinde Reisicumhur İsmet İnönü'nün Bayburt'a geliş kutlanır (Ulus, 31 Temmuz 1943). 1946 Kasım ayında on saat süren Bayburt CHP ilçe kongresi yapılır ve Bayburtluların istekleri dinlenir (Ulus, 17 Kasım 1946, s.2). 19 Eylül 1947 tarihinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve eşi saat on birde Bayburt'a gelir. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'yü ve beraberindeki heyeti; CHP, Halkevi ve diğer heyetler Kop dağında karşılar. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, burada halkın isteklerini dinler (Ulus, 20 Eylül 1947). 1947 Mart ayında Bayburt'ta Demokrat Parti kurulması isteği gündeme getirilir (Ulus, 18 Mart 1947). Ertesi yıl Bayburt CHP ocak kongreleri başlar. Toplantıya ilçe idare kurulu başkan ve azaları ile civar ocak başkanları katılır. Toplantıda ocak başkanı Derviş Aktan tarafından kısa bir konuşma yapılır ve köylülerin istekleri dinlenir (Ulus, 23 Kasım 1948).

6. BAYBURTLULARI YASA BOĞAN DOĞAL AFETLER, SALGINLAR VE KAZALAR

Of-Sürmene ve Rize bölgesinde 5 Temmuz 1929 günü başlayan ve 40 saati aşan yağmur sonrasında 15 gün süren heyelanlar büyük bir felakete neden olur. Yaşanan felakette yüzlerce kişinin ölmesiyle Of ve Sürmene felaketzedelerinden 724 hane (4.161 nüfus) Bayburt'a iskân ettirilir (Başkaya, 2015; Akşam, 5 Ağustos 1929: 2). Yine bu sene içinde Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılda görülmeye başlayan sığır vebası (Veba-i Bakarı) (Ak, 2016), sınırdan kaçak olarak geçen hayvanlar vasıtasıyla Kars, Artvin, Erzurum, Gümüşhane ve Bayburt'un bazı köylerinde görülür. Alınan tedbirler ile hastalığın önüne geçilir (Akşam, 23 Eylül 1929: 3). Sığır vebasının tekrar görülmesi üzerine Bayburt'u da içine alan şark vilayetlerine muayene istasyonları kurulur (Hâkimiyeti Milliye, 15 Kasım 1929: 2). Ancak, şark vilayetlerinde görülen sığır vebası 1931 ve 1932 Ocak ayında Bayburt'ta yine görülür (Hakimiyeti Milliye, 11 Kasım 1931: 5; Hakimiyeti Milliye, 3 Ocak 1932: 3). 1932 yılında Bayburt'a Şubat soğuğu bastırır. Of-Bayburt arasındaki dağ yoluna büyük bir çığ düşer. Çığ altından kalan, dört yolcu ve altı hayvan ölür. Yolculardan biri de Bayburtludur (Akşam, 19 Şubat 1932: 2). 1936 senesinin Ağustos ayında Gümüşhane, ilçe ve köylerinde dolu ile karışık şiddetli yağmurlar neticesinde sel felaketi yaşanır. Yaşanan bu sel felaketinde Bayburt'un Tönserek deresinden büyük seller oluşur, yetmiş dokuz ev sular altında kalır ve iki ev yıkılır. Yine yaşanan bu sel felaketinde Bayburt çarşısı, sellerin getirdiği taş ve topraklar ile dolar. Bazı mağazalar da selden zarar görür (Kurun, 17 Ağustos 1936). 1938'de Nisan ayı geldiğinde kalkmayan kar yüzünden Kop dağı geçit vermez. Erzurum-Bayburt arası ulaşım kızılla temin edilir. Gümüşhane yolunda ise posta aracı kaza yapar. Kazada posta memuru hayatını kaybeder (Ulus, 13 Nisan 1938: 6). 26 Aralık 1939 günü Türkiye için büyük acıların yaşandığı bir tarihtir. Bu tarihte Erzincan merkezli 7,9 (Ms) büyüklüğünde bir deprem gerçekleşir. Öyle ki bu deprem 1668 yılından sonra görülen en büyük depremdir (AFAD, 2019). Bu depremden etkilenen Bayburt'ta 16 kişi hayatını kaybeder ve 70 ev yıkılır (Akşam, 26 Aralık 1939: 4). 1940 Şubat ayının başından sonra depremler devam eder. Küçük hasarlar meydana gelen depremlerde can kaybı ve

büyük hasar olmaz (Ulus, 12 Şubat 1940: 5).19 Temmuz 1941 tarihinde Gümüşhane’de eşi benzeri görülmemiş şekilde yirmi dakika kadar dolu yağar. Yağan dolu, ceviz büyüklüğündedir (Ulus, 20 Temmuz 1941: 2). Bayburt’un köylerinde de kendini gösteren dolu mahsule büyük çapta zarar verir. Yine 25 Ağustos 1948 tarihinde öğlen vakti Bayburt merkez ve Palur bucağında kırk dakika boyunca ceviz büyüklüğünde dolu yağar. Şehirde birçok evin camı kırılır (Ulus, 28 Ağustos 1948: 2).

7. SONUÇ

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde (1929-1948) Bayburt’ta kentleşme hızlı bir seyir izlemiştir. Kasaba bu dönemin başından itibaren bir büyüme sürecine girmiştir. Bu dönemde kasabanın temiz su ihtiyacı en temel problemlerin başında gelmiştir. Anılan problem, 1937 yılında kısmen çözüme kavuşturulmuştur. 1947 yılında ise içme suyu tesisatına başlanmıştır. Kasabanın kentleşme yolunda diğer önemli bir meselesi ise kasabanın elektrik ihtiyacıdır. Öte yandan, kasabanın kentleşmesinde Bayburt Kaymakamı B. Hamit Onat, önemli çabalar göstermiştir. Bu kapsamda Bayburt’ta köhne durumdaki müftünün hanı yıkılmıştır. Bu sayede Çoruh nehri ve daha sonra Bayburtluların uğrak yeri haline gelecek belediye parkının her yerden görülmesi sağlanmıştır. 1948 yılında Bayburt’un ilkokulları, ortaokulu, hükümet konağı ve Halkevinin yapımı tamamlanmıştır.

Bayburt’un ekonomik hayatına bakıldığında verimli yağışların ya da dolu gibi felaketlerin tarımsal üretimi etkilediği görülmüştür. Tarımsal alanda diğer bir sorun mahsulün kurutulması Uzman İtalyalı San Piyetro tarafından rapor hazırlanmıştır. Hayvancılık alanında temel problemlerin başında hayvan hastalıkları (sığır vebası) gelmektedir. Şark vilayetlerinde görülen bu sorunun üstesinden gelmek için muayene istasyonları kurulmuştur. Yine bu dönemde Bayburt’un yumurta ve hayvan temininde önemli bir merkez olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan Bayburt’ta ekonomik sahada en temel problem; yakacak ya da odun teminidir. Yakacak problemi yüzünden odun ve ekmek fiyatları artmıştır. 1930’lı yıllarda başlayan ve 1948’e kadar devam eden problemin ivedi çözümü için kavak fidanlığı tesisi kurulması kararlaştırılmıştır. Bu çözümde Bayburt’un zengin dere yataklarına sahip olması etkili olmuştur.

Ticari hayatta ise Bayburtluların beklentileri Tebriz-Trabzon yolu üzerindeki hattın işler hale getirilmesidir. 1936 yılında tamamlanan Trabzon-İran transit yolu için Devlet Demir Yolları, 24 kamyon ve 8 otobüs işletilmiştir. Diğer bir beklenti Erzurum-Trabzon demiryolunun Bayburt’a kadar uzatılmasıdır. Bu dönemde Bayburtluların ticaret ağında İspir, Rize ve Of önemli merkezlerdir. Dolayısıyla ekonomik sahada Bayburt için sözü edilen merkezlere uzanan karayollarının iyileştirilmesi her daim önemli bir mesele olmuştur. Bayburt’ta ekonomik sahada söylenebilecek diğer bir unsur ise dokumacılıktır. Bu dönemde Bayburt’ta dokumacılık çok faal bir durumdadır. Nitekim dokumacılık sahasında kooperatifler kurulmuştur.

Bayburt’un sosyal ve kültürel hayatına bakıldığında gençlerin çok gecikmeden evlendiği görülmektedir. Bunda evlilik için ekonomik yeterlik ve beklentilerin etkili olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle bu dönemde evlilik kurumunun inşası için zorlu ekonomik şartların olmadığı düşünülebilir. Nitekim dönemin sosyal yaşantısının günümüz modern insanının evlilik adına icat ettiği ritüellerden ve ihtiyaçlardan çok uzak olduğu görülebilir. Yine bu dönemde Bayburt’ta kahvehaneler, sosyal hayatta erkekler için çok önemli bir yerdir. Kültürel sahada ise Türk kültürünün önemli bir sporu olan cirit, kasabanın insanlarınca canlı bir şekilde yaşatılmıştır. Öyle ki yedisinden yetmişine kadar tüm kasabalılar cirit ile meşguldür. Ciritin binleri bulan seyircisi vardır. Geleneksel Türk sporları dışında da kültürel faaliyetler vardır. Özellikle dönem içinde kurulan kulüpler, sosyal ve kültürel faaliyetlerin yürütücüsüdür. Bayburt’ta kulüplerin marifetiyle dağcılık ve kayak sporu önemli bir noktaya gelmiştir. Kasabada gerçekleştirilen diğer sosyal ve kültürel faaliyetlerde Bayburt Halkevi önemli bir lokomotif görevi görmüştür. Halkevinde çeşitli temsiller gerçekleştirilmiş ve milli kültür (Türküler, toplumsal hafıza, Bayburtlu halk şairleri) yaşatılmıştır.

Bayburt'un önemli misafirlerine ve siyasi hayatına bakıldığında, dönem içinde Bayburt'a Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey (1930), İran Şahı Rıza Pehlevi (1934), Başbakan İsmet İnönü (1935), Başvekil Şükrü Saracoğlu (1942) ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün (1947) ziyaretlerinin gerçekleştiği görülmüştür. Özellikle çok partili hayata geçişin başlamasına (1946) doğru CHP'nin siyasi faaliyetleri, Bayburt'ta artmıştır.

Son olarak dönem içinde doğal afetler, salgınlar ve kazalar incelendiğinde 1929 yılında Of-Sürmene'de gerçekleşen sel ve heyelan felaketinin önemli sonuçlar doğurduğu anlaşılmıştır. Zira bu bölgeden gelen muhacirler Bayburt'ta ikamet ettirilmiştir. Hayvan hastalıklarından sığır vebası, Bayburt'un da içinde olduğu şark vilayetlerinde önemli bir sorun olmuştur. Diğer taraftan özellikle ticaretin hareketli olduğu Of-Bayburt yolunda yaşanan çığ felaketleri ve Bayburt'ta yaşanan sel ve dolu felaketleri bu tarihlerde gerçekleşen elim olaylar olarak zikredilebilir. Yine Türkiye'de büyük acıların yaşandığı 1939 Erzincan depreminden Bayburt da etkilenmiş, depremde 16 kişi ölmüş ve 70 ev yıkılmıştır.

KAYNAKÇA

Âdil, F. (1930). Seyahat Notları/Kop Dağı. Vakıf, s.5.

AFAD, (2019). 27 Aralık 1939 Erzincan Depremi. <https://deprem.afad.gov.tr/tarihteBuAy?id=65> adresinden erişilmiştir.

Ak, M. (2016). Osmanlı Devleti'nde Veba-İ Bakarî (Sığır Vebası). *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, 39, 215-240.

Aktaş, E. (2019). "Bayburt Kaymakamı Yusuf Ziya Bey'in Esaret Yılları ve Türkistan'daki Faaliyetleri". *İşgalden Kurtuluşunun 100. Yılında Bayburt*. (Editör: Çiğdem, S., Taşkesenoğlu, M. Y., ve Aktaş, E.) Bayburt: Bayburt Üniversitesi Yayınları. 263-281.

Aktaş, Y. (2019). "XI-XV. Yüzyıllar Arasında Bayburt (Doğu ve Batı Kaynaklarındaki Nakillerine Göre)". *İşgalden Kurtuluşunun 100. Yılında Bayburt*. (Editör: Çiğdem, S., Taşkesenoğlu, M. Y., ve Aktaş, E.) Bayburt: Bayburt Üniversitesi Yayınları. 11-26.

Arslan, M. (2015). "Bayburt'un İl Statüsüne Kavuşması TBMM'de Yapılan Düzenlemeler". *XIX. Yüzyıldan günümüze Bayburt uluslararası sempozyumu*,(Editör: Koçaslan, S., Taşkesenlioğlu, M.Y. ve Kara, K.), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, s.287-302.

Aslan, Z., & Yel, S. (2018). Atatürk döneminde Trabzon-Tebriiz Transit Yolu (1923-1938). *Electronic Turkish Studies*, 13(1), 1-12. DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12727>

Aydın, M. K. (2015). "Cumhuriyetin ilk yıllarında Bayburt'un önemli bir kültür kurumu olan Bayburt Halkevleri: Kuruluşu, teşkilatı ve faaliyetleri". *XIX. Yüzyıldan günümüze Bayburt uluslararası sempozyumu*,(Editör: Koçaslan, S., Taşkesenlioğlu, M.Y. ve Kara, K.), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, s.361-376.

Başkaya, M. (2015). "1940'larda Bayburt'la ilgili hazırlanan bir rapor: 'Bayburt il olmalı'". *XIX. Yüzyıldan günümüze Bayburt uluslararası sempozyumu*,(Editör: Koçaslan, S., Taşkesenlioğlu, M.Y. ve Kara, K.), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, s.267-286.

Başkaya, M. (2015). *1929 Of-Sürmene Felaketi ve Bölgeye Etkileri. Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 18, 177-196.

- Dayı, Ö. (2019). “Kitâbı-i Diyârbekriyye’de Bayburt”. *İşgalden Kurtuluşunun 100. Yılında Bayburt*. (Editör: Çiğdem, S., Taşkesenoğlu, M. Y., ve Aktaş, E.) Bayburt: Bayburt Üniversitesi Yayınları. 27-38.
- Kabak, T. (2017). “Bayburt Kent Kültürünün Mekânsal Hafızasında Dede Korkut”. *Dünya kültür mirası Dede Korkut uluslararası sempozyumu (25-27 Nisan 2019/Bayburt) bildiri kitabı*. (Editör: Güzel, F., Kabak, T.) Bayburt: Bayburt Üniversitesi Yayınları. 561-568.
- Özdemir, G. (2019). “Bayburt Kalesi ve XVIII. Yüzyılda İnsan Kaynakları Yönetimi”. *İşgalden Kurtuluşunun 100. Yılında Bayburt*. (Editör: Çiğdem, S., Taşkesenoğlu, M. Y., ve Aktaş, E.) Bayburt: Bayburt Üniversitesi Yayınları. 39-82.
- Varınca, A. K. (1948, 21 Şubat). Bayburt’un kurtuluşu. *Ulus*.
- Zengin, E. (2019). “Tarihsel Süreçte Bayburt’ta Kurtuluş Kutlamaları”. *İşgalden Kurtuluşunun 100. Yılında Bayburt*. (Editör: Çiğdem, S., Taşkesenoğlu, M. Y., ve Aktaş, E.) Bayburt: Bayburt Üniversitesi Yayınları. 329-356.

Sürelî Yayınlar

Akşam (1929-1945)

Hâkimiyeti Milliye (1929-1932)

Kurun (1935-1937)

Ulus Gazetesi (1935 – 1948)